



101

curiositats
DE LA
PLANA DE VIC

XAVIER ROVIÓ - CARMÉ RUBIO



101 curiositats de la plana de Vic

Primera edició: juny del 2023

© Xavier Roviró Alemany, dels textos
© Carme Rubio Larramona, dels textos
© Diversos autors, de les fotografies

© Editorial Efadós, d'aquesta edició

Carrer d'Edison, 3 · Nau A
Polígon industrial les Torreneres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

© Editorial Efadós, de la col·lecció

KM 0 PRODUCTE LOCAL

Coordinació editorial:
Cristina Masramon Martín

Assessorament lingüístic:
M. Neus Doncel Saumell

Amb el suport:



Acrònims:

AMVI (Arxiu Municipal de
l'Ajuntament de Vic)

ICGC (Institut Geogràfic i
Cartogràfic de Catalunya)

GRFO (Grup de Recerca Folklòrica
d'Osona)

Peus i crèdits dels preliminars:

Pàgina 2: JackF / Istock
Collsacabra, amb les cingleres de
Casadevall. Al fons, el santuari del Far,
al municipi de Susqueda.

Pàgina 5: Aluxum / Istock

Pàgina 6: Sergi Boixader
Explotació ramadera Casa Soler de
n'Hug, a Prats de Lluçanès.

Pàgina 10 (s): Estivillml / Istock
La Foradada de Cantonigròs.

Pàgina 10 (i): JackF / Istock
Els cingles de Tavertet.

Pàgina 20: Proformabooks / Istock (s)
i Bborriss / Istock (i)
La plaça del Mercadal de Vic: l'Ajunta-
ment amb la torre del rellotge i l'entra-
da pel carrer de Verdaguer.

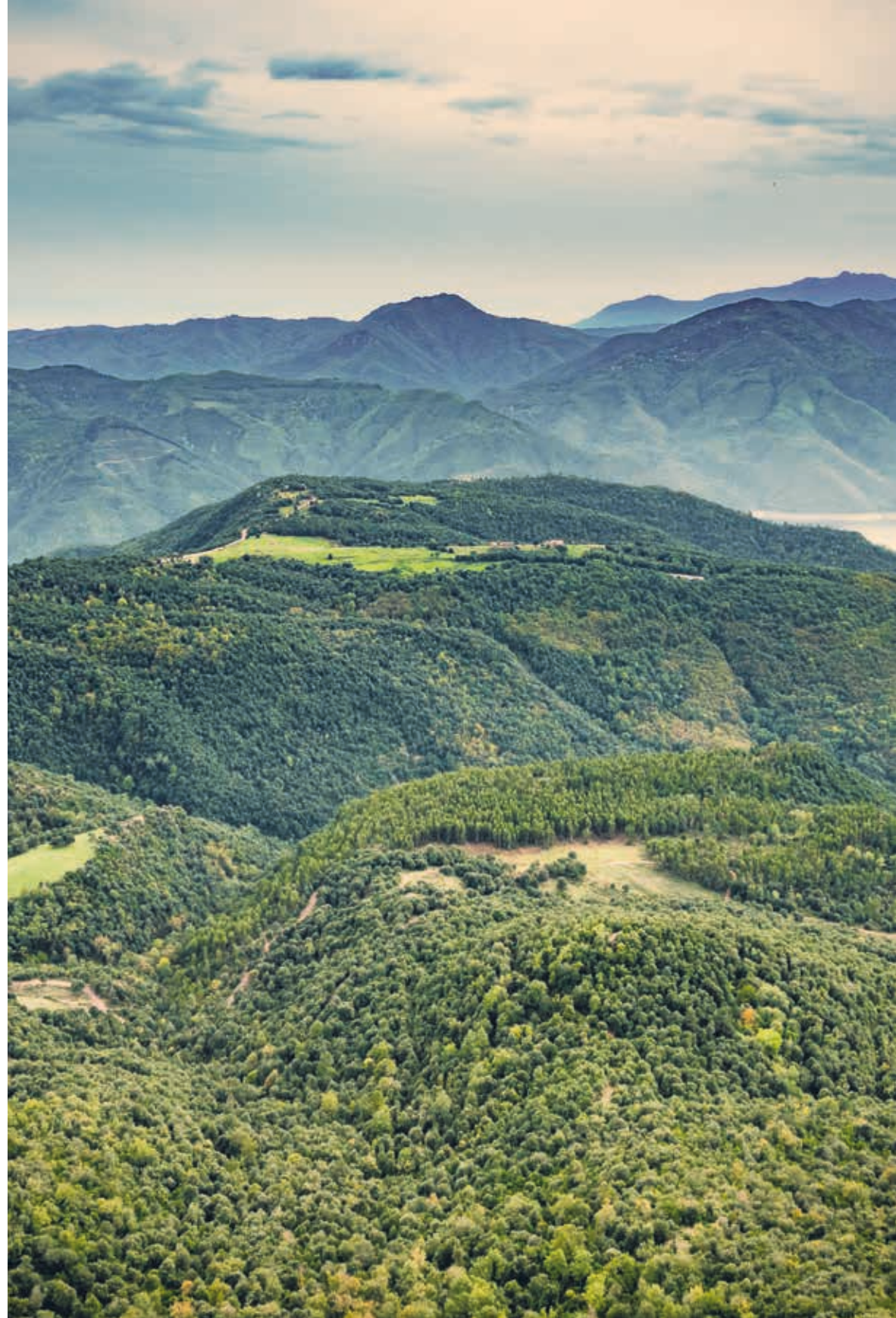
Pàgina 254:
Ermita de la Mare de Déu de Palau
(Gurb).

ISBN 978-84-19736-13-0

DL B-11484-2023

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comu-
nicació pública o transformació d'aquesta obra
només pot ser realitzada amb l'autorització dels
seus titulars, salvant l'excepció prevista per la
lleí. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun
fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO
(Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.
cedro.org





Índex

Presentació: La Plana, una olla plena d'històries	11
Pròleg: L'art de la curiositat	13
Introducció: Un pessic de curiositats	17
1. Les Set Fonts o font Noguera de Sant Julià de Vilatorça	23
2. Festa del Pi de Centelles: L'arribada del pi	25
3. Festa del Pi de Centelles: L'entrada a l'església	27
4. Telegrafia òptica	29
5. Telegrafia elèctrica	31
6. Sant Jordi de Puigseslloses	33
7. Les ermites dels Munts de Sant Boi	35
8. La font del Desmai	39
9. Sant Roc	41
10. L'ermita de la marededeu de Palau	43
11. El campanar de Folgueroles	45
12. Savassona	47
13. L'ermita de Sant Martí Xic i el Gorg Negre	49
14. El castell de Besora	51
15. La font de l'Or	55
16. El Temple Romà. Des dels orígens fins al segle XVIII	57
17. El Temple Romà. Segles XVIII-XIX	59
18. El Temple Romà. Segle XX	61
19. Les cançons de Verdaguer	63
20. L'home de la Lluna	65
21. El comunidor, un edifici per comunir les tempestes	67
22. El Pacte dels Vigatans	71
23. La bauma de la Baronessa	73
24. Les 'donades'	75
25. El pou de l'Erm	77
26. La pujada de Sant Antoni	79
27. Els gorgs negres	81
28. Antoni de Montserrat (part I)	83
29. Pont de Torruella	87
30. El garrot a Vic; en Traveria	89
31. El crim de Manlleu	91
32. El massís del Montseny i Matagalls	93

33. El turó del Malsopar	95
34. En Bou	97
35. Font de la Petjada de la Mare de Déu	99
36. Serrallonga	103
37. La gàbia del cap de ferro	105
38. Les 'Degollades del Cós'	107
39. Els balladors condemnats	109
40. La creu del Francès	111
41. La batalla d'Alpens	113
42. Els ponts del Ter. El pont de Sau	115
43. Rocaguinarda	119
44. El serrat del Vent	121
45. La cabana del mossèn Alfons	123
46. El Noi de Tona	125
47. Josep Verdager, 'Roviretes'	127
48. Mossèn Peire	129
49. Els ponts del Ter: Querós, Susqueda i Sallent	131
50. Costa Llibreter, llibres de vell	135
51. Animals que parlen	137
52. Els orígens de la Flama del Canigó	139
53. La Flama del Canigó, símbol de país	141
54. L'arbre de Maig	143
55. La pedra dreta	145
56. La patata del bufet i altres productes de la Plana	147
57. La Màgica a Tavèrnoles: mossèn 'Botella'	151
58. Ballades a Granollers de la Plana	153
59. El llop	155
60. El Serraller	157
61. La mala fi del Serraller	159
62. El Gravat Crosta	161
63. Antoni de Montserrat (part II)	163
64. 'El llibre de les mosques'	167
65. El castell de Montesquiu	169
66. Els balnearis de Tona	171
67. Pa d'àngel	173
68. Els fanals d'en Gaudí	175
69. Bellmunt	177

70. La 'llangonissa' de Vic i altres productes de la Plana	179
71. La bruixeria i el dimoni	183
72. Bruixes a la comarca d'Osona	185
73. El follet de la Mola	187
74. El Casol de Puigcastellet	189
75. Rocaprevera	191
76. Dos campanars d'Olost	193
77. El Mal Caçador i el Sabater	195
78. Roca de Pena, el purgatori terrenal	199
79. Cabrera i Aiats	201
80. Menhir de Santa Madrona	203
81. La ciutat dels sants	205
82. El Cos Sant	207
83. Puig-l'agulla	209
84. Comunidors de la comarca	211
85. El rei Jaume I a Vic	215
86. La creació de la Taula de Canvi Reial de Vic i de la Taula de Canvi Municipal	217
87. Els Sants Màrtirs: Llucià i Marcià	219
88. La sirena del capitell	221
89. La transformació del món de pagès	223
90. L'Ecomuseu del Blat	225
91. Altres museus del món de pagès	227
92. El Merma	231
93. La torre de Pere-riera	233
94. Accidents d'aviació al Montseny	235
95. Bromes d'estudiants	237
96. Masjoan d'Espinelves	239
97. El pou de Santa Magdalena	241
98. La ratafia de Sant Marçal.....	243
99. Mossèn passi-ho bé	247
100. Els germans Vilarrúbia	249
101. Les papallones de Torrellebreta	251
Bibliografia	255



Presentació

La Plana, una olla plena d'històries

Hi ha llibres que concen-
tren el seu interès en
l'anàlisi d'alguna qüestió
concreta: la vida i l'obra d'un
personatge, l'estudi d'algun fet
històric o la història d'un monu-
ment. *101 curiositats de la plana
de Vic*, en canvi, està format per
un conjunt heterogeni i divers
d'històries. El seu espai geogrà-
fic, però, sí que està ben delimitat,
perquè correspon a la plana
de Vic, la depressió que ocupa el
centre de la comarca d'Osona,
fàcil de reconèixer per la seva
forma allargassada i relativa-
ment estreta, tota ella envoltada
de muntanyes.

Aquesta àrea geogràfica va
estar poblada des de molt antic.
Els primers habitants eren
grups de caçadors i de recol-
lectors que es van establir a la
vall de Sau ara fa 16.000 anys,
durant els períodes paleolític
superior i mesolític, que abra-
cen des de 35.000 anys fins
a 7.000 anys enrere. A partir
d'aquells temps remots, dels

quals solament tenim constàn-
cia arqueològica, l'ocupació
humana hi ha perdurat fins avui.
Al llarg dels anys s'han succeït
generacions i generacions de
persones que s'han desplaçat
pel territori i l'han habitat, gent
que creà comunitats i construï
pobles i ciutats; famílies que es
van dedicar al treball del camp
i que també pregaven, celebra-
ven festes, cantaven, ballaven
i, a més, explicaven històries
que els feien emocionar i recor-
dar els anys passats. Aquestes
comunitats van viure temps de
pau i temps de guerra; anys de
bonança i anys d'epidèmies.

Cadascuna de les curiositats
d'aquest llibre té l'al·licient de
ser testimoni d'unes formes de
vida que, majoritàriament, ja han
desaparegut. Cada capítol s'ha
extret del teixit social d'avantpas-
sats molt semblants a nosaltres,
alguns molt allunyats en el temps,
d'altres, en canvi, molt propers.
Tots plegats constitueixen l'entra-
mat d'aquesta obra.



Pròleg · Miquel Erra i Solà

L'art de la curiositat

El primer seminari per a la formació de joves capellans que hi va haver a Vic es va aixecar, entorn del 1749, en el solar que ocupa l'actual edifici de Correus. Va durar poc. El bisbat va considerar que estava massa allunyat, fora muralles, i hi mancava espai per a una capella pròpia. L'any 1770, a través d'una permuta amb el govern municipal, van traslladar el seminari a l'actual emplaçament, al carrer de Sant Miquel dels Sants i amb l'església de Sant Just a tocar.

L'Ajuntament, per la seva banda, va optar per destinar l'edifici de la rambla de l'Hospital a caserna militar. Molts anys després, el juliol del 1939, s'hi va declarar un incendi. Els motius es desconeixen, tot i que la Guerra Civil havia acabat feia ben poc. Els militars que l'ocupaven van desallotjar les cases de l'entorn, però una veïna de la Casa Vall-Ilosada, situada just al costat, fent cantonada amb el passatge dels Estudis, hi va tornar a entrar per

recuperar ves a saber què. Just quan era a dins va esclatar el polvorí i la dona hi va morir. Avui, als baixos d'aquella casa hi ha un bar, el Club del Cafè Novell.

Aquest petit relat, i les incògnites que preserva, no forma part del llibre que ara mateix teniu a les mans. Però el bar que hi esmento és punt de trobada habitual entre la vigatana Carme Rubio i el folguerolenc Xavier Roviró, coautors d'aquesta obra. I és aquí on, casualment, o no, els vaig citar per preparar aquest pròleg.

Rubio i Roviró, que durant més de quinze anys van compartir claustre com a professors a l'Institut Jaume Callís de Vic –ella, de Llengua i Literatura castellanesc; ell, d'Educació Física–, fa temps que ressegueixen plegats petites històries, narracions o relats singulars. Terra, fets i gent. Des de fa cinc anys, publiquen periòdicament a *El 9 Nou* d'Osona i el Ripollès capítols que ens han permès redescobrir mil i un detalls sobre ermites, fonts, baumes,

ponts, cloquers o cims d'aquestes contrades. Actualment també formen part del Grup d'Estudis Etnopoètics, entitat vinculada a l'Institut d'Estudis Catalans. Es reuneixen un cop l'any arreu dels territoris de parla catalana per abordar temes relacionats amb la recerca en cultura popular i el folklore.

«Som curiosos de mena», deixen anar quan se'ls pregunta el com i el perquè d'aquest llibre. El terme «curiositat» prové del llatí *curiositas* i etimològicament està emparentat amb la paraula «cura», és a dir, «atenció als petits detalls». No hi ha res de banal a ser curiós. Implica exploració i ús de coneixements a partir d'una actitud d'obertura envers allò que desconeixem. Més enllà de les grans fites i gestes heroiques, la història també la confegeixen fets sovint profans, anècdotes, infortunis o casualitats, a voltes convertits en llegendes. Per què, a veure: com s'explica que la font del Desmai, a Folgueroles, s'anomeni així si al

A la fotografia anterior, el nucli urbà de Perafita, poble del Lluçanès situat en una carena sobre l'extensa vall de la riera Gavarresa. A la pàgina de la dreta, sortida del sol a la tardor vista des del mirador del santuari dels Munts.

seu entorn no hi ha cap d'arbre d'aquesta espècie?

Quin cap d'un sanguinari bandoler va ser esquarтерat i exhibit dins d'una gàbia de ferro, penjada dalt d'un dels roures que hi havia a l'antic mas dels Esqueions, a la frontera entre les comarques d'Osona i la Selva?

Qui i per què va construir, amb una gran destresa, una petita cabana de pedra seca prop del mas El Sord, a Santa Eulàlia, amb una inscripció gravada a dins: «1936»?

O quin personatge estrofolari s'amagava sovint a les golfes de la casa del rector de Sant Romà de Sau, el poble que el 1963 va ser engolit per les aigües del pantà?

Han sentit a parlar de les donades? Què les vincula a Santa Magdalena de Conangle de les Masies de Roda, a Sant Nazari d'Oristà o a Santa Margarida de Vila-seca de l'Esquirol?

Són només algunes de les preguntes que troben resposta en aquestes pàgines. Unes pàgines que ens conviden a ser tafaners. En el millor sentit de la paraula. «La felicitat constant és la curiositat», va escriure Alice Munro. I això és el que ens regala aquest llibre, una mica de felicitat servida en 101 píndoles.

SERGIBOXADER

